

نقش معلم در فرآیند آموزش و پرورش مطلوب

مهدی خلیقی خلیل آباد^۱، زهره مشرفی پور^۲، مهین نوروزی^۳، مهدی رضا نژاد^۴

۱- کارشناسی دینی و عربی

۲- کارشناسی ادبیات فارسی

۳- کارشناسی ارشد ادبیات فارسی

۴- کارشناسی علوم تربیتی

چکیده

در یک محیط چالش برانگیز، در هر مدرسه یا دانشکده، همه چیز در درجه اول به معلم بستگی دارد. معلم بایستی، درک عمیق اجتماعی و بینش روان‌شناختی مناسب داشته باشد، تا با فراهم کردن یک رابطه دوستانه و در عین حال آکادمیک، شاگرد در نزد او احساس راحتی داشته باشد و بتواند در موقع نیاز به او مراجعه کند. از یک سو، نحوه انتقال دانش به شاگرد از موارد بسیار کلیدی رابطه شاگرد-معلم است، معلم بایستی بر علاوه تشویق شاگردان، روش آسانی را برای انتقال دانش مد نظر بگیرد، او بایستی از نقش این دانش در شکوفایی شاگرد در حوزه مربوطه اش آگاه باشد و آن را به شاگرد بیاموزاند. معلم یکی از مهم‌ترین عناصر ساختار اجتماعی است، بر این مبنای معلم قهرمان مقدس مدیریت، دارنده واقعی محصول آموزش و پرورش و کلیدی است برای موفقیت دانش‌آموزان. نقش معلم در فرایند یاددهی و یادگیری بسیار مهم و ضروری است. معلمان بایستی با اشراف کامل بر مطالب درسی و شناخت صحیح از دانش‌آموزان در این زمینه عمل کنند. با توجه به اهمیت این موضوع در این مقاله به نقش بی بدیل معلم در یادگیری پرداخته ایم و ویژگی‌های که معلم بایستی در عصر حاضر داشته باشد تا بتواند وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد بیان شده است.

واژگان کلیدی: معلم، یاددهی و یادگیری، انتقال دانش، آموزش و پرورش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

عصری که در آن واقع شدیم به عصر «دانایی محوری» معروف شده است. دانایی، محور توسعه هر کشوری است. دانایی روی دوطایه واقع شده است: اول مجهز بودن به علم و دانش است، علم و دانش توان زندگی را افزایش می‌دهند و به فهم انسان قداست می‌دهند. پایه دیگر دانایی عقلانیت و خردورزی است، آنجا که فردوسی از آن به عنوان «چشم جان» یاد می‌کند «خردچشم جان است چون بنگری».

با این مقدمه نقش بی بدیل معلم در عصر حاضر که مولد دانایی است آشکار می‌شود. این نقش، نقش ممتاز و غیرقابل انکاری است زیرا معلمی که در عصر دانایی قرار گرفته و مبتنی بر عقلانیت باید به انتقال دانش خود به دانش آموزان بپردازد، باید دانش آموزی با ابعاد تعریف شده تعلیم و تربیت کشور اسلامی تربیت کند و آموزش‌های لازم را برای او ارائه دهد.

نقش معلم در فرآیند یاددهی-یادگیری امروز «یاریگر فراگیری» است. معلم دیگر صرفاً مخابره کننده اطلاعات نیست بلکه معلم «راهنمای آموزشی است». ویژگی معلم از «فرزانه درصحنه بودن» به «فرزانه راهنما» تبدیل شده است. معلم باید توانایی‌های «جست‌وجویی و پرسشگری و پژوهشگری دانش آموزان را تقویت کند. به همین دلیل نیازمند کسب دانش و مهارت جدید است به همین دلیل اصرار زیادی بر آموزش‌های ضمن خدمت معلمان برای کتب جدید التالیف وجود دارد.

اساس کارمعلمی باید بری از حافظه محوری باشد. حافظه محوری خلاقیت کش است. قابلیت‌های ذهنی دانش آموزان با روش‌های مبتنی بر حافظه محوری و تاکید بر حفظیات منکوب می‌شود.

- آموزش‌های معلم باید منجر به ورزش ذهنی دانش آموزان و تشنه کردن آن‌ها بشود. وظیفه دانش آموز در چنین محیطی جستن و یافتن و نتیجه گرفتن است. دانش آموز باید پژوهشگر باشد و مدرسه و کلاس درس باید مکان امنی برای دانش آموزان پرسشگر و کنجکاو و ناآرام باشد.

- توانایی پرسشگری دانش آموزان باید تقویت شود و پرسش خوب نیمی از پاسخ است و پرداختن به آن یعنی پرداختن به چرایی و چگونگی پدیده‌ها یا همان پژوهش است که خلاقیت در آنجا شکوفا می‌شود. پرسشگری مبنای پژوهشگری و پژوهشگری مبنای شکوفایی ذهن و خلاقیت متعلمین است. بنابراین باید به پژوهش به عنوان یک راه حل نگاه کنیم و در ترویج آن بکوشیم لذا در چنین موقعیتی است که «مدارس پژوهنده» به عنوان مدارس «آینده» مطرح می‌شوند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- یکی از اصول مهم برنامه درسی ملی «اعتبار نقش یادگیرنده» است که پژوهش در کانون آن واقع شده است و موجب تقویت روحیه «پرسشگری» و «کاوشگری» و «کارآفرینی» می‌شود.
- مکتب نولیبرالیسم که یکی از جدیدترین مکاتب فکری است و نهضت جهانی «تحول در آموزش و پرورش» را هدایت می‌کند و سالزبرگ و دیگران از نظریه پردازان مهم آن به شمار می‌روند، به دنبال دانش آموزان «کارآفرین» است و اعتقاد دارد که باید دانش به ثروت تبدیل شود. لذا دانش آموزان کارآفرین نیاز جدی دنیای امروز هستند.
- متدهای آموزشی باید با محوریت «دانش» و «مدیریت دانش» و سازمان مدرسه باید به سازمان یادگیرنده تبدیل شوند. سازمان یادگیرنده باید در متن مدارس و محور تولید دانش آموزشی و تربیتی باشد و در آموزش و پرورش ترویج شود.
- امروز صحبت از «جامعه دانش» و صحبت از «جامعه اطلاعاتی» و صحبت از «جامعه یادگیری» است که ویژگی‌های چنین جوامعی بحث مفصلی را می‌طلبد.
- از اصول دیگر، نقش فناوری اطلاعات ICT، IT و پدیده هوشمندسازی است که از ابزارهای مهم مدرسه محوری است و از طریق آن همه فعالیت‌های یادگیری با تکیه بر جدیدترین دستاوردهای الکترونیکی و ارتباط با شبکه‌های جهانی صورت می‌گیرد. مدارس هوشمند سه تفاوت عمده با مدارس سنتی دارند.
- یادگیری خودیاب که در آن فرآیند یادگیری - یاددهی را خود دانش آموز قالب بندی و صورت بندی می‌کند.
- یادگیری خودآهنگ که طراحی جریان یادگیری براساس استعداد دانش آموز و علایق او صورت می‌گیرد و دانش آموزان براساس توانایی‌های خود فرامی‌گیرند.
- یادگیری خود راهبر که در این شیوه یادگیری را خود دانش آموزان طراحی و مدیریت و هدایت می‌کنند.

نقش یک معلم

معلم، نقش کلیدی برای فراهم کردن محیط مناسب برای دانش‌آموزان دارد، زیرا سال‌های اول مدرسه برای دانش‌آموزان بسیار مهم است. معلم باید احترام، مراقبت و بدل به یک الگوی شود. او در مقابل باید یک محیط دلپذیر برای شاگردان فراهم کرده، با آن‌ها درست رفتار کند و آن‌ها را از طریق جاده موفقیت راهنمایی کند. یک معلم خوب کمک می‌کند تا دانش‌آموز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

توانایی‌های خودش را کشف کرده و به یک انسان بهتر بدل شود و سر آخر در ارزش آفرینی در جامعه سهم داشته باشد. بنا بر این وظیفه معلم است که توانایی‌هایش را در این کشور به کار گیرد. آینده کشور را روشن کند. معلم، مسوولیت بزرگی را در صنفش بر عهده دارد. یک دلیل این است که همه دانش‌آموزان به او بسته‌گی دارند. هر آن‌چه معلم می‌گوید تأثیر ژرفی روی دانش‌آموزان دارد و حتا احساسات (اعم از پرخاش‌گری و یا عطوفت) معلم در هنگام تدریس می‌تواند روی روان دانش‌آموزانش تأثیر عمیقی بگذارد.

اثربخشی یک معلم

هر شخصی دوست دارد در موقعیت‌های مختلف و به خصوص شغل خود، فردی موثر، موفق و مطرح باشد و به او با چشم منفعل، بی‌تفاوت، تأثیرپذیر صرف، گوشه‌گیر و ناکارآمد نگاه نشود و تمایل دارد بتواند بر محیط کاری خودش، همکاران، مدیران و مافوقان و غیره تأثیر مثبت بگذارد. اثربخشی معلم نقش مهمی در فرایند یادگیری دارد. یک معلم موثر تصویر نامتحرک از پیش بر ساخته شده را برای دانش‌آموزان ایجاد نمی‌کند بلکه به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با درک موارد ارزنده در حوزه مربوطه، دیدگاه‌شان را ایجاد کنند. با درک مشکلات دانش‌آموزان و کمک به آن‌ها، جالب‌تر کردن هر موضوع، با کنترل کلاس، عادلانه بودن با دانشجویان هنگام برخورد با آن‌ها. اثربخشی معلم افزایش می‌یابد. این تأثیرگذاری محصول تعدادی از متغیرها است. متغیرهای تحصیلی، تسلط بر موضوع، سطح معنایی، عشق به کودکان، رضایت شغلی، تدریس. تجربه، رشد حرفه‌ای، سن معلم، تکنیک‌های مورد استفاده در تدریس و غیره. از بین همه این متغیرها مهم‌ترین متغیر، دانش، شخصیت و مهم‌تر از همه نحوه تعامل او با دانش‌آموزان است. معلمان مؤثر کسانی هستند که توانایی تحقق نتایج یادگیری مورد نظر را نشان می‌دهند.

ویژگی‌های که معلم بایستی در قرن حاضر داشته باشد

کسی به طور قطع نمی‌تواند ابراز نظر کند که قرن بیست و یکم دارای چه ویژگی‌هایی خواهد بود اما آنچه مسلم است این است که دنیا مانند هزاران سال قبل، روال آرام و کندی نخواهد داشت و بسی جای امید است که انسان با تکیه بر هوش و تفکر خود که از ویژگی‌های ستایش شده او در قرآن کریم می‌باشد و به واسطه‌ی آن به عنوان اشرف مخلوقات معرفی شده است، راهکارهایی در برابر موانع آن قرن بیابد. اما آنچه که به نظر می‌رسد آموزش و پرورش با چهار مسئله‌ی مهم در قرن بیست و یکم مواجه خواهد بود که اگر از هم اکنون درصدد پاسخ قاطع برای آن نباشد، نگران کننده خواهد بود.

۱- جمعیت فزاینده‌ی دانش‌آموزی و برنامه‌ریزی دقیق و پیش‌نگر

۲- کیفیت آموزش و استاندارد‌های علمی جهانی و بومی

۳- افزایش بهره‌وری در همه‌ی ابعاد

۴- مطالعات تطبیقی و تحول بر مبنای زمان و ضرورت و فرهنگ

از آنجایی که قرن بیست و یکم، قرن اطلاعات، ابتکار و مهارت و سرعت می‌باشد بنابراین ویژگی‌های معلم در این قرن بر اساس این اصول می‌باشد.

الف) اطلاعات:

ویژگی معلم، بالا بردن اطلاعات و به روز کردن آن است. در بحث اطلاعات ((برنامه ICT فناوری اطلاعات)) جایگاه ویژه‌ای دارد که به آن می‌پردازیم.

۱- **آشنایی با فناوری آموزشی:** برای کسب موفقیت در قرن بیست و یکم، معلمان باید دانش آموزشی تربیت کنند که یادگیرندگان مادام‌العمر باشند و این مسیر نمی‌گردد مگر این که فرایند یادگیری مبتنی بر انتقال صرف دانش تغییر پذیرد. بنابراین معلمان باید با استفاده از کامپیوتر و اینترنت و کاربرد آنها در تدریس واقف باشند و دانش آموزان را نیز به این امر ترغیب کنند.

فناوری اطلاعات به ما می‌گوید آن چه که تا دیروز درست بوده امروز ممکن است نادرست و حتی گمراه کننده باشد، بنابراین معلمان با استفاده از این تکنیک باید معلمانی محقق و پژوهشگر باشند و دانش آموزان پرسش‌گر امروز و پژوهشگر فردا تربیت کنند.

۲- آشنایی با استانداردهای جهانی کیفیت کار

۳- **بالا بردن اطلاعات عمومی:** معلم قرن بیست و یکم باید در همه‌ی زمینه‌ها اطلاعات خود را بالا ببرد نه فقط در زمینه‌ی رشته‌ی تدریس خود چرا که بسیاری از علوم به هم وابسته‌اند. اصطلاحات رایج روز را بشناسد، امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی جامعه خود را بداند و در نهایت به علم روان‌شناسی آگاه باشد چرا که یک معلم بیش از معلم بودن خود باید یک روان‌شناس آگاه و خبیره باشد.

۴- **تدریس نوین:** استفاده از روش تدریس فعال و همگام با روز، روش‌هایی که تدریس معلم را ویژگی خاص می‌بخشد عبارتند از: روش همیاری، روش تدریس فعال، روش بارش مغزی، روش ایفای نقش، روش نمایشی، روش بحث گروهی، روش حل مسئله، روش استقرایی، روش اکتشافی.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تمامی این روش ها را می شناسد و می داند که هر یک را در چه درسی و در چه کلاسی به کار گیرد و به تعبیری تدریس او مبتنی بر استانداردها است و تدریس بر اساس استاندارد نوعی بهبود فرایند کار در آموزش و پرورش است.

۵- **شرکت در دوره های ضمن خدمت:** معلم همیشه خود باید در حال فراگیری علم باشد و اطلاعات جدید و نو را بگیرد، در طول کار خود همیشه یکسان تدریس نکند و نکات را از جهات مختلف و زوایای متعدد بیان کند. لازمه ی این کار، شرکت در دوره های ضمن خدمت آموزش معلمان است.

۶- **آشنایی با اصول روانشناسی تربیتی:** از آنجائی که معلم در طول تدریس خود نیاز به ارتباط متقابل دارد، بنابراین باید مخاطبان خود را شناسایی کند. بداند در چه شرایطی زندگی می کنند، تا حدی از خانواده آنها مطلع باشد. در این صورت می تواند پیام های یاددهی خود را شفاف منتقل سازد.

۷- **داشتن طرح درس:** معلم، باید زمان تدریس خود را حساب کند کتاب مورد تدریس را با طرح درس سالانه، بودجه بندی کند و همچنین طرح درس روزانه، داشته باشد و اطلاعاتی کافی و جامع درباره ی مراحل طرح درس نویسی داشته باشد، ارزشیابی تشخیصی، تکمیلی، پایانی را بداند و در مراحل تدریس خود به کار بندد. هدف های جزئی و کلی و هدف های رفتاری را شناسایی کند. حیطه های آموزشی (دانش، درک و فهم، کاربرد، ترکیب قضاوت) را بداند و در طرح ریزی سؤالات و ارزشیابی های مستمر خود که در طرح سالانه خود در نظر گرفته است اعمال نماید.

ب) ابتکار

دومین ویژگی قرن حاضر، قرن ابتکار بود که در این زمینه، معلم باید دارای ویژگی های زیر باشد.

۱- **خلاقیت:** معلم قرن بیست و یکم در این رابطه، خود خلاق است، دست به شیوه های جدید می زند و دانش آموزان را نیز خلاق بار می آورد هر اندازه دانش آموز از نظر اطلاعات، غنی تر باشد. انگیزه ی خلاقیت که در نهاد او بالقوه وجود دارد به فعلیت می رسد و این صورت نمی پذیرد مگر این که معلم و راهنما خودش، آراسته به صفت خلاقیت باشد.

۲- **ایجاد دنیای پرسش در کلاس:** معلم مبتکر، کسی است که همیشه سؤالی برای مطرح کردن در کلاس داشته باشد و حس انگیزه ی کنجکاوی دانش آموزان را تحریک کند. آنان را به فعالیت و جنبش وا دارد. (در کلاس مرده و خسته کننده، مرتباً دیدگان دانش آموزان فقط به عقربه های ساعت می باشد)، و عشق یادگیری فنون جدید را در آنها زنده کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۳- ایجاد دنیای تخیل در کلاس: معلم مبتکر به تخیل دانش آموزان احترام می گذارد. یک انشای نو یا یک نقاشی غیر عادی را به مسخره نمی گیرد، از جنبه ی خلاقانه و مبتکرانه به آن می نگرد زیرا تخیل است که خلاقیت و ابتکار را به دنبال دارد.

۴- واهمه نداشتن از شکست: معلم مبتکر در به کارگیری مسائل از هیچ گونه شکستی نمی هراسد بلکه قوی و استوار می ایستد، طرح های خلاق خود را آزمایش می کند و جواب و نتیجه را می گیرد و به همه منعکس می کند.

۵- خطرپذیری: معلم مبتکر در راه خود هر گونه خطری را می پذیرد اعم از خطرات مالی یا غیر مالی، زیرا به هدفش امیدوار و معتقد است.

۶- قدرت تغییر پیش فرض ها: معلم مبتکر پیش فرض های جدید ارائه می دهد و به یک مسئله از زوایای مختلف می نگرد، پیش فرض های قدیمی برای او جالب نیستند، می اندیشد در ذهن خود ((چرا)) پروری ذهنی ایجاد می کند و پیش فرض ها را تغییر می دهد، تجربه می کند، می آزماید تا بالاخره روشی جدید و طرحی نو در اندازد.

۷- تشخیص پیش نیازهای دانش آموزان: یکی از زمینه های فعالیت های معلم این است که از کجا شروع کند و پیش نیاز فراگیران او چیست؟ بهترین نقطه ی شروع را به کار می بندد، گاهی با طرح سؤالی نوین یا آوردن وسیله یا ماکتی سؤال برانگیز و...

۸- درمان ناتوانایی های یادگیری: معلم مبتکر دانش آموزان ناتوان را شناسایی می کند و به درمان آنها می پردازد. معلمی که با دانش آموزان یک دست خلاق و توانا کار کند، ابتکار خاصی شاید نتواند در کار خود به کار بندد، اما معلم مبتکر کسی است که با به کار بردن روش های جدید آموزشی به دانش آموزان ناتوان کمک کند.

۹- شناخت تفاوت های فردی: معلم مبتکر به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه دارد . می داند به هر کدام چه مسئولیتی بدهد و در چه زمینه ای آنها را خلاق بار آورد و استعداد های نهان آنان را در چه رشته ی تحصیلی بارور سازد.

ج) مهارت و سرعت

سومین ممیزه ی قرن حاضر، مهارت و سرعت است که معلم باید دارای ویژگی های زیر در این مقوله باشد.

۱- مهارت های فردی: شامل قدرت طرح ریزی مدل ذهنی، به کارگیری اصول منطقی در تدریس، قدرت تجزیه و تحلیل مسائل و قدرت تصمیم گیری.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۲- **مهارت های ارتباطی:** مهارت های ارتباطی معلم شامل ویژگی های: کنترل احساسات، فن بیان، به کار بردن شعر و امثله در تدریس و گزارش دهی صحیح می باشد.

۳- **مهارت در تدریس:** بیشترین تأثیر در اثر بخشی کار معلمان، مهارت در تدریس و اطلاع از دانش تدریس است و ارتباطی خاص بین دوره کارآموزی و عملکرد معلمان وجود دارد، معلم قرن بیست و یکم باید با فنون جدید تدریس آشنا باشد و آنها را در تدریس خود به کار گیرد.

۴- **استفاده از وسایل کمک آموزشی (تکنولوژی آموزشی):** یکی از مقوله هایی که به مهارت و سرعت تدریس معلم کمک می کند به کار بردن وسایل کمک آموزشی در امر تدریس می باشد به ویژه در دوره ابتدایی.

۵- **مهارت تفکر انتزاعی:** معلمانی که تفکر انتزاعی بالایی دارند می توانند با دیدهای متفاوت به یک مسأله یا مشکل بنگرند) از دید خودشان، دانش آموزان، مشاوران، مدیران، اولیاء و ... بنابراین می توانند راه حل های متفاوتی ارائه دهند و درباره ی مزایا و معایب هر برنامه، فکر و بهترین راه را انتخاب کنند و اگر نتایج پیش بینی شده، تحقق نیابد مشتاقند که برنامه را تغییر دهند. در هنگام برنامه ریزی مشکلات اضافی را می توانند حدس بزنند و قبل از این که مشکل روی دهد به طور منظم و اصولی پیشگیری هایی را تدارک ببینند، مهارت تفکر انتزاعی باعث می شود معلمان در امر یاددهی موفق تر باشند.

۶- **مهارت تجزیه و تحلیل مسائل:** این معلمان سطح تفکر انتزاعی فوق العاده بالایی دارند. در حوزه ی کلامی از هوش زیادی بهره مندند، سرشار از اندیشه های عالی هستند. درباره ی موضوعات گوناگون به روشنی بحث می کنند، می دانند انجام چه کارهایی لازم است و چه کارهایی ضرورت و اهمیت ندارد.

نکته ای که قابل ذکر است این که هر چند در قرن بیست و یکم تحولات جهانی و واژه ی سرعت اطلاعات، ابتکارات، مفاهیم کلیدی و خاص می باشند؛ اما ویژگی های معلم در فرهنگ دینی ما همیشه جای خود را دارد که در کنار ویژگی های قبلی اهمیت فراوان و به سزایی دارد چرا که هدف از تعلیم و تربیت فراگیران تنها در زمینه ی علم نیست بلکه تربیت و پرورش دینی و رشد خصوصیات اخلاقی بسیار مهم است که در این جا به ویژگی های اخلاقی معلم در قرن بیست و یکم می پردازیم.

ویژگی های اخلاقی که یک معلم باید داشته باشد:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- **مراعات آداب و رسوم اجتماعی:** بسیاری از سعادت های اجتماعی مرهون ادب و مراعات آداب و رسوم اجتماعی است و به بهانه ی پیشرفت علم و تحولات و جهانی شدن نباید معلم که الگوی اخلاق برای دانش آموزان خود است آداب و رسوم اجتماعی خود را کنار گذارد، حصارها را بشکند و حریم عفت و پاکدامنی جامعه را کنار نهد.

۲- **نشاط و شادابی:** معلم باید به هنگام ورود به کلاس، مشکلات زندگی خود را که ناشی از تغییر و تحولات جامعه اش می باشد نظیر تورم، گرانی، بیماری ها و ... همه را کنار گذارده و با روحیه ی شاداب و پرنشاط پا به دنیای کلاس نهد. اگر بی نشاطی، کسلی، افسردگی بر او غلبه کند موجب انتقال آن به دانش آموزان نیز می شود و به قول نیچه: ((هیچ کاری که در آن روحیه ی شاد نقش نداشته باشد پیش نمی رود)).

۳- **آراستگی ظاهر:** هر چند در قرن بیست و یکم سرعت، اهمیت ویژه ای می یابد و زمان و فرصت به حداقل می رسد اما معلم باید فرصت رسیدن به ظاهر را به خود بدهد و با ظاهری آراسته وارد کلاس شود. رسول اکرم (ص) قبل از خروج از منزل، مقابل آئینه می رفته و ظاهر خود را مرتب می کرده است و در جواب این سؤال که چرا تا این اندازه به این موضوع اهمیت می دهند می فرمودند: نمی خواهم باعث غیبت مردم شوم. معلم باید از رسول اکرم (ص) که الگو و اسوه ی اخلاق است درس بیاموزد.

۴- **سعه ی صدر:** اگر معلم در عصر تحولات و تغییرات، رفتار هایی خاص از دانش آموزان خود دید باید با سعه ی صدر با آن برخورد کند، دریا دل باشد و توانایی پشت سر گذاشتن هیجان های ناشی از پیشرفت در دانش آموزان خود را داشته باشد زیرا با سعه ی صدر، بسیاری از مشکلات حل می شود ((رب اشرح لی صدی ... و یسرلی امری [۱۲] با سعه ی صدر می توان استعداد درونی فراگیران را شناخت و آنها را شکوفا کرد).

۵- **اخلاص:** بارزترین ویژگی معلم در عصر شکوفایی علم، اخلاص است. مدرسه، درس، کلاس، رفتار، گفتار همه باید بوی اخلاص بدهد. اگر به دنبال آموزش های جدید و تکنیک های جهانی است نباید به خاطر ریا و رخ کشیدن خود و خودنمایی باشد، بلکه باید اخلاص در کار داشته باشد و تنها خود را نبیند بلکه هدفش پیشرفت جامعه و تعالی آن باشد و اگر اکسیر اخلاص در کار معلم نباشد هر چند در زمینه ی علمی، معلمی موفق باشد اما ارزش معنوی نخواهد داشت.

۶- **شخصیت دان به دیگران:** معلم موفق در قرن بیست و یکم، کسی است که علاوه بر این که خود متشخص است برای دیگران اعم از دانش آموزان یا همکاران ارزش و شخصیت قائل است و با سخنان کنایه آمیز نباید دیگران را برنجاند، بلکه باید

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

راهنمای بقیه در راه یابی به موفقیت ها باشد. دیگران را تحقیر و در جمع سرزنش نکند. ((ویل لکل همزه لمزه)) زیرا باعث عقده و کینه در وجود شخص می شود و آتش انتقام را شعله ور می سازد.

۷- تعهد در کار: اگر معلم همگام با جامعه پیشرفت کرد و بر تمامی زوایای علوم و فنون جدید دست یافت اما در کارش به خصلت تعهد آراسته نگشت، جز زیان و خسران برای جامعه اش ارمان دیگری نخواهد آورد. تعهد کاری موجب درست استفاده کردن از اطلاعات علمی می شود، راه بکارگیری صحیح آنها را به معلم می نمایاند و گر نه علم در خدمت نسل کشی و تباهی جوامع می شود؛ همان طور که این وضعیت در غرب حاکم است.

۸- تقوا: ویژگی های اولیه و مسلم برای قرن بیست و یکم، تقوا است. اگر معلم آراسته به خوی و خصلت تقوا نباشد، نسلی که تحت تعلیم و تربیت او می باشند عاری از این صفت خواهند بود و کسی که تقوا نداشته باشد تحت تأثیر فرهنگ های مخرب قرار خواهد گرفت و پدیده ی تهاجم فرهنگی را با استقبال خواهد پذیرفت و یا این که دچار غرور علمی کاذب می گردد.

۹- وظیفه شناسی: معلم قرن بیست و یکم، دارای خصلت وظیفه شناسی است. از زیر بار مسوولیت به بهانه های مختلف نمی گریزد، تأخیر در کار ندارد، در کلاس درسش، اتلاف وقت نمی کند، کم کاری در برنامه اش مفهوم ندارد و حتی گاهی بیش از وظیفه نیز کار انجام می دهد و ایثار می کند. فقط به کار از جنبه ی مالی و سود مادی نمی نگرد و در حین انجام وظیفه اش چشم داشت به تعریف، تمجید یا پاداش و تشویق خاص و ... ندارد.

۱۰- رأفت و مهربانی: معلم قرن بیست و یکم، مهربان است و با این صفت کودکان و نونهالان را به خود جذب می کند، پرخاشگر و تندخو و عصبانی نیست، زمینه را برای هر گونه پرسش و سؤال فراهم می کند، اجازه می دهد به راحتی دانش آموزان با او گفتگو کرده و مشکلات درسی یا غیر درسی خود را بازگو کنند.

۱۱- نگرش و بینش صحیح: معلم قرن بیست و یکم، نگرشی درست و مثبت از مسائل دارد. مسائل جدید و نوآوری ها را با دید مثبت می نگرد. در تجزیه و تحلیل این نوآوری ها قوی و قدرتمند است و آنها را مغتنم می شمارد و به خوبی استفاده می کند. **۱۲- تقدم منافع جامعه نسبت به منافع خود.** (هوشیار، ۱۳۸۶)

چالشهای فرا روی معلمان در عصر کنونی

- کاهش منزلت معلمان در جامعه و در کلاس
- کاهش درآمد اقتصادی معلم
- وجود کلاس های بی نشاط و خسته کننده برای معلم

- عدم پذیرش هنجارهای کلاسی توسط دانش آموزان
- احساس بی امنیتی معلم در کلاس درس
- جدی نگرفتن کلاس درس توسط دانش آموزان
- افزایش اضطراب و نگرانی معلم در کلاس درس
- ناتوانی معلم در تحلیل شرایط نوشنوده
- اختلاف و درگیری مفرط با دانش آموزان
- عدم آمادگی و تمرکز دانش آموزان در کلاس درس
- بحران هویت در دانش آموزان
- تزلزل ارزش های اجتماعی
- تعارض بیشتر دانش آموزان با معلم
- بی انگیزگی مفرط دانش آموزان به درس و مدرسه
- خستگی روانی دانش آموزان
- توجه به معلم تنها به عنوان یک منبع یادگیری
- عدم علاقه به بعضی از دروس
- پیروی و متحد شدن با همسالان
- شکاف طبقاتی، اقتصادی بین معلم با دانش آموزان
- آوردن ناهنجاری های جدید فردی و خانوادگی به کلاس درس (هردو)
- افزایش اطلاعات علمی، سیاسی، اجتماعی بالاتر از معلم
- ناامیدی دانش آموزان نسبت به آینده
- فقدان معنا در زندگی
- عدم مسؤولیت پذیری
- وجود تغییراتی پایان ناپذیر
- افزایش اختلالات عاطفی دانش آموزان و معلمان

- پذیرش آسان فرهنگ های متفاوت
- معلم چگونه می تواند تهدیدهای موجود را به فرصت تبدیل کند؟
- کلاس را برای بچه ها بداند نه برای خود
- خود را همراه دانش آموزان بداند و عضو تیم آنها نه عضو تیم مقابل
- فاصله ای بین خود و آنها نبیند
- به همدلی خوب با آنها بپردازد
- خود را هر لحظه آماده یادگیری بداند
- نظر دانش آموزان برایش بسیار جالب باشد
- اصولاً بدنبال نظریه های نو بگردد
- از این که با بچه ها است احساس لذت و شادمانی کند
- از این که موضوعات را سعی می نماید از دریچه ی تفکر بچه ها ببیند خوشحال شود
- با خوشحالی بچه ها، خوشحال و با نگرانی آنها نگران شود
- تنها روی جواب خود اصرار نرزد
- فرصت تفکر و اندیشیدن را از دانش آموزان نگیرد
- برای جواب های نو ارزش قائل شود
- بچه های خلاق برایش جالب و قابل احترام باشند
- با روش تدریس خود زمینه های پرورش تفکر و خلاقیت در کلاس را فراهم نماید
- در هنگام تدریس در موضوع درس، بچه ها را در موقعیت هیجان کنترل شده قرار دهد
- در هنگام تدریس علاوه بر بعد شناختی دانش آموزان، بعد عاطفی و روانی حرکتی آنها را حتی المقدور درگیر نماید.
- در موضوع تدریس به عقاید بچه ها احترام بگذارد.
- از عقاید آنها در ادامه ی تدریس استفاده نماید.
- همه ی دانش آموزان را دوست بدارد حتی دانش آموزان ضعیف یا ناسازگار را
- روش طبقه بندی، دسته بندی اطلاعات را با دانش آموزان تمرین کند.

- اگر نظم کلاس درس بر هم می خورد دنبال تقویت کننده ی آن بگردد و آن را حذف کند.
- فرصت استراحت و تخلیه ی هیجانی را برای دانش آموزان فراهم کند.
- به تفاوت های فردی آنها توجه داشته باشد.
- با تقویت رفتارهای مثبت باعث کاهش رفتارهای نامطلوب شود.
- کلاس درس را به کلاس زندگی تبدیل نماید.
- در کلاس درس از نمونه های زنده ی زندگی استفاده نماید و به تحلیل آنها بپردازد.
- زمینه هایی را ایجاد نماید تا دانش آموزان به راحتی بتوانند به بیان احساسات خود بپردازند.
- سعی نماید در تدریس موضوع درسی، همه بچه ها را درگیر نماید.
- در برابر عکس العمل های هیجانی بچه ها به تفکر بنشیند.
- محیط کلاس درس را زنده و شاداب نماید.
- زمینه ی پرورش مهارت تفکر را به خوبی در کلاس درس مهیا نماید.
- کلاس درس را یک وجود سیال و نو شنوده ببیند و هر لحظه برای ایجاد تحول جدید در کلاس درس آماده باشد.
- در برابر سؤالات غیر عادی بچه ها موضوع گیری جدی نکند.
- با بچه به روشنی و صراحت، ارتباط برقرار نماید.
- فردی قابل انعطاف و جامع و عمیق باشد.
- از انرژی همه بچه های کلاس برای حل مسائل درسی در تفهیم کلاس استفاده نماید.
- با روش تدریس موثر خود روح خودانگیزی و جستجوگری را در دانش آموزان تقویت کند.
- به جای حس رقابت، حس همکاری را در آنها پرورش دهد.
- از قبل آماده ی مشاهده ی اختلالات رفتاری و احیاناً ناسازگاری بچه ها باشد.
- با تقویت سعه ی صدر و بردباری در خود بتواند با ناسازگاری بچه ها روبرو شود و در حل آنها بکوشد.
- واحد کار جهت فعالیت های بیرونی بدهد.
- لحظات ویژه ای را برای بررسی وضعیت روحی، روانی و آموزشی دانش آموزان قرار دهد.
- تکالیفی به دانش آموزان ارائه کند تا آنها بتوانند در انجام آن از منابع جدید استفاده کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اگر موارد بالا احراز نشود تمام استعداد های بچه ها را سوزانده ایم و به تلی از خاکستر تبدیل نموده ایم و یا در مقاطع بالاتر تحصیلی، معلمان خود زجر کشیده اند و نه تنها نوجوانان را به کمال مقصود نرسانده اند بلکه خود نیز دچار بیماری جسمی و روحی شدید شده اند و به هر حال کلاس ها به جای این که بستر عشق و وحدت باشد بستر تعارض است که منجر به خستگی روانی دانش آموزان و معلمان می شود. (کیوانفر، ۱۳۸۶)

نقش های متفاوت یک معلم برای مدیریت صنف

کنترل کننده: معلم مسوولیت کامل در یک کلاس دارد که دانش آموزان چه کار انجام می دهند، چه می گویند و چگونه می گویند.

تشویق کننده: معلم دانش آموزان را به مشارکت تشویق می کند و به دانش آموزان پیشنهادهایی می دهد که چگونه یک فعالیت را به پیش ببرند. معلم باید در وقت لازم به دانش آموزان کمک کند.

منبع: معلم به گونه ای، مرکز منابع برای دانش آموزان است که در صورت نیاز می تواند به دانش آموزان کمک کند و یا هم در هنگام (کاملاً ضروری) به عنوان یک منبع، معلم می تواند دانش آموزان را به استفاده از منابع موجود مانند اینترنت هدایت کند.

ارزیابی کننده: معلم این نقش را بر عهده دارد تا ببیند دانش آموزان چقدر خوب عمل می کنند یا چقدر خوب از عهده مسوولیت های پذیرفته شده به آن ها برآمده اند. این ارزیابی معلم را کمک می کند تا به مشکلات دانش آموزان رسیده گی نماید.

سازمان دهنده: شاید این شاخصه سخت ترین و مهم ترین نقش معلم باشد. موفقیت بسیاری از فعالیت ها به سازمان دهی خوب دانش آموزان بسته گی دارد که دانش آموزان دقیقاً چه کارهایی در آینده انجام دهند. ارائه دستورالعمل ها در این نقش و

همچنین تنظیم فعالیت ها بسیار مهم است. سازمان دهنده هم چنین می تواند به عنوان دست یار خدمت کند. این نقش هم چنین به معلم اجازه می دهد تا با فراگیران هم آهنگ شود.

شرکت کننده: وقتی یک معلم در فعالیت های صنف شرکت می کند، جو در کلاس را بهبود می بخشد با این حال، معلم در هنگام انجام آن خطر تسلط بر فعالیت را به وجود می آورد. در این جا معلم می تواند یک کلاس را زنده کند.

مدرس: معلم وقتی دانش آموزان درگیر کار پروژه یا خودآموزی می شوند به عنوان مدرس عمل می کنند. معلم راهنمایی می کند و به دانش آموزان کمک می کند تا ایده ها را روشن کنند. این نقش می تواند راهی عالی برای توجه فردی به دانش آموز باشد.

اصول تدریس

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ارتباط بین معلم و دانش‌آموزان را ترغیب کردن: ایجاد ارتباط با دانش‌آموزان بسیار مهم است. تماس بین دانش‌آموزان و معلمان برای موفقیت دانش‌آموزان بسیار حیاتی است. یکی از اصلی‌ترین دلایلی که دانش‌آموزان ترک مدرسه می‌کنند، حس انزوایی است که آن‌ها تجربه می‌کنند. با این حال ارتباط بین معلمان و دانش‌آموزان نقش حیاتی دارد.

همکاری متقابل بین دانش‌آموزان را توسعه دادن: وقتی دانشجویان تشویق می‌شوند به عنوان تیم کار کنند، یادگیری بیش‌تر صورت می‌گیرد. خصوصیات یادگیری خوب مشارکتی و اجتماعی است، نه رقابتی و منزوی. همکاری با هم تفکر و درک را بهبود می‌بخشد.

تشویق سهم‌گیری فعال در زمینه‌ی آموزش: یادگیری یک فرآیند فعال است. دانش‌آموزان تنها با نشستن در کلاس‌ها با گوش دادن به معلمان، به خاطر سپردن تکالیف از قبل بسته‌بندی شده و پاسخ دادن به جواب‌ها، قادر به یادگیری زیادی نیستند. آن‌ها باید بتوانند درباره آن‌چه یاد می‌گیرند صحبت کنند، در مورد آن بنویسند، آن را با تجربیات گذشته مرتبط کنند و آن را در زنده‌گی روزمره‌شان به کار گیرند.

تأکید بر وقت‌شناسی بودن: یادگیری به زمان و انرژی نیاز دارد. مهارت‌های مدیریت زمان کارآمد برای دانش‌آموزان بسیار مهم است. با اجازه دادن به زمان‌های واقع‌بینانه، یادگیری مؤثر برای دانش‌آموزان و تدریس مؤثر برای دانش‌آموزان می‌تواند رخ دهد. احترام گذاشتن به استعدادها و روش‌های یادگیری: روش‌های مختلف زیادی برای یادگیری وجود دارد و هیچ‌گاه دو نفر به همان روش یاد نمی‌گیرند. دانش‌آموزان استعدادهای مختلف و سبک‌های یادگیری را به کلاس می‌آورند. دانشجویانی که در بعضی از حوزه (مضامین) سرآمد هستند ممکن است سرآمد در مضامین دیگر نباشند. دانش‌آموزان به این فرصت نیاز دارند تا استعدادهای خود را نشان دهند و به روش‌هایی که برای آن کار می‌کنند بیاموزند.

وظایف یک معلم در فرایند یادگیری دانش‌آموزان

ایجاد فرهنگ مراقبت: مدیریت مؤثر در کلاس ریشه در فرهنگ مراقبت دارد. اگر شرایط کلاس مشارکت و ریسک‌پذیری را تشویق کند، دانش‌آموزان به احتمال زیاد در روند یادگیری درگیر می‌شوند. معلمان باید از یک روش پرورش استفاده کنند و در هر دانش‌آموز روی آن سرمایه‌گذاری کنند. مبنای فردی پروژه‌های گروهی می‌توانند به عنوان وسیله‌ای برای ایجاد یک محیط مشارکتی که از محیط یادگیری تیم‌محور دعوت می‌شود، استفاده کنند. هنگامی که دانش‌آموزان احساس می‌کنند معلم نسبت به موفقیت‌شان متعهد است، آن‌ها بیش‌تر از دستورالعمل‌های کلاس و اهداف رفتاری خاص پیروی می‌کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تنظیم قوانین: معلمان باید سال را با انتظارات روشن از رفتار کلاس شروع کنند. اگر دانش‌آموزان از آن‌چه وجود دارد و قابل قبول نیست آگاه باشند، احتمالاً آن‌ها در کلاس مشارکت بیشتری داشته باشند. آموزش درک مهارت‌های اجتماعی و چگونگی مواجهه با مشکلات باید بخشی از برنامه درسی منظم در کلاس باشد. تشریح پی‌آمدهای رفتار غیرقابل قبول، دانش‌آموزان را در پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی و بدل شدن به آن‌ها کمک می‌کند. معلمان باید انتظارات رفتار را با خط مشی مدرسه و منطقه منطبق کنند و این اطلاعات را برای والدین روشن بسازند.

پاسخگو بودن: ارائه استراتژی‌های پاسخگویی برای مدیریت کلاس بسیار مهم است. معلمان باید سیستمی برای ارزیابی رفتار داشته باشند. نظارت بر رفتار به طور منظم به موفقیت دراز مدت کمک می‌کند. دانش‌آموزان باید آگاه باشند که فرایند ارزیابی مبتنی بر تعامل آن‌ها با دیگران در داخل و خارج از کلاس خواهد بود. رفتار کلامی و غیر کلامی باید در ارزیابی گنجانده شود. معلمان باید در کنفرانس والدین و معلمان نظرات‌شان را درباره رفتار با دانش‌آموزان و والدین به اشتراک بگذارند. اگر والدین از زمان بروز مسائل آگاهی داشته باشند، می‌توانند انتظارات و پی‌آمدهای موجود در خانه را تقویت کنند.

مدیریت مشکلات: معلمان باید قبل از تلاش برای اصلاح آن، علت رفتار نگران‌کننده را تعیین کنند. تأکید بر عوامل مؤثر بر یک مسأله، چارچوبی برای مداخله فراهم خواهد کرد. به عنوان مثال، اگر کودکی مرتباً وقتی در کنار یک دوست خاص خود نشسته است، بد رفتاری می‌کند، تنظیم مجدد صندلی ممکن است جواب درستی باشد. در صورت امکان، معلمان باید به دانش‌آموزان کمک کنند که قبل از تشدید، رفتار خود را کنترل و اصلاح کنند.

نکاتی برای بهبود فرایند یاددهی-یادگیری

آموزش به مجموعه فعالیت‌هایی گفته می‌شود که معمولاً به یادگیری منجر می‌شود. این فعالیت‌ها به وسیله‌ی معلم و یادگیرنده توأمأ انجام می‌شود، ولی در تجزیه و تحلیل نهایی، یادگیری که نتیجه‌ی آموزش است به وسیله‌ی یادگیرنده صورت می‌پذیرد؛ در واقع معلم، روش یادگیری را آموزش می‌دهد نه صرفاً موضوع درسی را. موفقیت در امر آموزش به عواملی چون معلم، وسایل آموزشی و یادگیرنده و تعامل آن‌ها با یکدیگر مربوط است. آموزش و یادگیری ضمن ارتباط بسیار نزدیک با یکدیگر، دو فرآیند مستقلند. آموزش می‌تواند به یادگیری منجر شود، ولی ضرورتاً یادگیری نتیجه‌ی آموزش نیست. به این ترتیب، معلم یادگیری را تسهیل می‌کند ولی هر یادگیرنده‌ای مسئول یادگیری خود است. بنابراین، می‌توان گفت آموزش مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی است که در پی تسهیل یادگیری است ولی ممکن است به یادگیری منجر نشود. هر نوع تدریس لزوماً به یادگیری منتهی نمی‌شود. آن‌چه برای معلم در امر آموزش اهمیت دارد، شناخت یادگیرنده و تسهیل یادگیری برای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

یادگیرنده است. بنابر آنچه گفته شد، این نتیجه حاصل می شود که آموزش را نمی توان به سلیقه ی شخصی معلم واگذار کرد . به همین جهت در این قسمت برای بهبود فرآیند یاددهی - یادگیری به چند نکته ی اساسی در زیر اشاره می شود. ۱- کلاس درس را با جدیت شروع کنید :برخی معلمان در اولین جلسه ی تدریس سال تحصیلی، کلاس درس را جدی نمی گیرند و همین امر ممکن است بهانه ای باشد برای درس نخواندن بعضی از دانش آموزان .لازم است معلم مطالبی را از قبل آماده کند و در صورتی که دانش آموزان منبع درسی نداشته باشند، برای آنها مطرح کند و بدین وسیله اولین جلسه ی تدریس را رسمی و جدی بگیرد. ۲- انتظارات خود را بیان کنید :در آغاز سال تحصیلی خواسته های خود را برای دانش آموزان مطرح کنید، بیان این انتظارات یک چهارچوب و قالبی برای دانش آموزان ایجاد می کند تا بر اساس آن عمل کنند. ۳- با تک تک دانش آموزان ارتباط برقرار کنید :برقراری رابطه با دانش آموز نه تنها باعث ایجاد صمیمیت و همدلی می شود بلکه موجب رفع مشکلات آموزشی و اخلاقی می شود. ۴- از وضع جسمی و روحی دانش آموزان خود آگاه شوید :برخی دانش آموزان ممکن است ناراحتی جسمی یا روانی داشته باشند، لذا لازم است معلم از وجود این گونه ناراحتی ها آگاهی یافته و در صورت لزوم آنها را به پزشک مربوطه ارجاع دهد. ۵- برای خود طرح درس روزانه و سالانه داشته باشید :داشتن طرح درس نه تنها باعث تسلط معلم بر موضوع درسی می شود بلکه باعث احاطه ی بیشتر معلم بر کلاس درس می شود. ۶- با روش های گوناگون تدریس آشنا شوید :استفاده از یک شیوه ی خاص تدریس مانند سخنرانی دانش آموزان را به زودی کسل می کند، لذا معلم باید با شیوه های متفاوت تدریس آشنا شود و بر حسب مورد از هر یک از آنها استفاده کند. ۷- با قاطعیت برخورد کنید :برخی دانش آموزان بنا به دلایلی رفتارهای ناشایست اخلاقی از خود نشان می دهند مانند لگد زدن به دیگری، دشنام گفتن و... در این گونه موارد نباید معلم بی تفاوت بماند بلکه باید قاطعانه مورد را دقیقاً بررسی کند. ۸- خوش خلق و خوش رفتار باشید :اولین برخورد برای دانش آموزان بسیار مهم و مؤثر می باشد، لذا لازم است معلمان در آغاز سال تحصیلی از خود خوش برخوردی نشان دهند تا ذهنیت مثبتی در دانش آموزان ایجاد کنند. ۹- انعطاف پذیر باشید :نباید معلمان خود را در چهارچوب یک برنامه ی کاری مشخص قرار بدهند، بنا به دلایلی مانند ایام تعطیلی مناسبت ها، برنامه های فرهنگی و... لازم می آید مواقعی که کارها مطابق انتظارات پیش نمی رود، معلمان خود را از آن قالب مشخص بیرون آورند. ۱۰- سعی کنید به شیوه ی مستقیم یا غیر مستقیم از وضعیت خانواده ی (والدین) دانش آموز اطلاعاتی حاصل کنید :در صورتی که معلم از میزان تحصیلات، میزان درآمد، شغل و تعداد فرزندان والدین دانش آموز شناخت حاصل کند، از یک سو باعث ایجاد هم نوایی با دانش آموز و از سوی دیگر موجب پیشرفت تحصیلی دانش آموز می شو. ۱۱- از آخرین اطلاعات و یافته ها در رشته ی تخصصی خود آگاهی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

یابید: تعهد و تخصص دو روی یک سکه اند. پیشرفت تکنولوژی علوم و فنون روز ایجاب می کند که معلمان از آخرین یافته ها در رشته ی تحصیلی خود آگاهی یابند. انتقال این اطلاعات به دانش آموزان موجب می شود که دانش آموزان، معلم را آگاه و با سواد شمرده و از کلاس درس وی لذت ببرن. ۱۲- پاسخ سؤالی را که نمی دانید، نگویید: گاهی برخی دانش آموزان سؤالات درسی و یا حتی غیر درسی می پرسند، اگر معلم پاسخ سؤال مورد نظر را نداند، در این صورت با صراحت جواب «نه یا نمی دانم» گفتن بهتر از آن است که به دانش آموزان اطلاعات نادرست انتقال داده شود، از سوی دیگر این امر صداقت معلم را بیشتر نمایان می کند. ۱۳- با شیوه ی مطالعه آشنا شوید: برخی دانش آموزان تنها از یک شیوه ی مطالعه استفاده می کنند و همین امر در دراز مدت ممکن است موجب کاهش انگیزه ی دانش آموز شود، لذا لازم است دانش آموزان به وسیله ی معلمان خود با روش های گوناگون مطالعه آشنا شوند. معلمان در این زمینه می توانند منابعی را برای دانش آموزان معرفی کنند. ۱۴- با علاقه وارد کلاس شوید: با لبخند و گشاده رویی وارد کلاس شوید نه با ترش رویی. این امر باعث ایجاد علاقه در دانش آموزان شده و شور و شوق فراوانی برای شنیدن و مطالعه ایجاد می کند. ۱۵- توجه دانش آموزان را به خود جلب کنید: با گفتن کلماتی مثل دقت کنید، این مطالب مهم است، زیر این سطر خط بکشید، این مطلب در زندگی شما کاربرد بیشتری دارد و... می توان توجه دانش آموزان را به درس و کلاس بیشتر متمرکز نمود. ۱۶- شیوه ی کاری (تدریس) خود را ارزیابی کنید: هر معلمی لازم است از نقاط قوت و ضعف خود آگاهی یابد و روزانه شیوه ی تدریس خود را ارزیابی کند. ۱۷- به دانش آموزان اجازه ی انتقاد سالم و پیشنهاد مفید را بدهید: هر گونه پیشرفت در سایه ی انتقاد سالم و پیشنهاد مفید حاصل می شود. لذا لازم است معلمان به دانش آموزان خود بگویند و از آنها بخواهند هر گونه انتقاد سالم و یا پیشنهاد مفیدی دارند مطرح کنند. ۱۸- در صورت لزوم منابع جانبی برای دانش آموزان معرفی کنید: همان گونه که استفاده از وسایل کمکی آموزشی به فهم بهتر مطالب درسی کمک مؤثری می کند، استفاده از منابع جانبی نیز در برخی اوقات به درک بیشتر مفاهیم درسی کمک می کند. ۱۹- رفتارهای متفاوت دانش آموزان را زیر نظر بگیرید: به گفته ی شهید رجایی، معلمی شغل نیست، عشق و هنر است. لذا این عشق و هنر ایجاب می کند که هر معلمی برای نیل به هدف غایی پاسخ مقتضی و مناسب به رفتارهای مختلف دانش آموزان بدهد.

۲۰- بر مشارکت گروهی دانش آموزان تأکید کنید: امروزه بیشتر از روش های فعال و نوین تدریس استفاده می شود، استفاده از این شیوه ها ایجاب می کند که همه ی دانش آموزان در فرآیند یاددهی - یادگیری مشارکت همه جانبه داشته باشند.

نتیجه‌گیری

نقش معلم در فرایند یاددهی و یادگیری بر کسی پوشیده نیست. معلمان پرچمدارن عرصه تعلیم و تربیت در هر جامعه‌ای هستند و پیشرفت جامعه زمانی محقق می‌شود که معلمان آن جامعه توانمند باشند. زمان ما معلمان توانمندی خواهیم داشت که معلم دغدغه معیشت نداشته باشد و در کلاس درس فقط و فقط به فکر تدریس موثر باشد. معلمان نقش مهمی در اجرای برنامه‌های آموزش و پرورش در سطح یک جامعه دارند. این نقش با سطح کارآیی معلمان در عمل‌کرد کار در جایی که منابع آموزشی کم‌یاب هستند، به چالش کشیده می‌شود. معلمان با استفاده بهینه از منابع موجود در تولید حداکثر بازده با چالش‌هایی روبه‌رو هستند. تحقق کار آموزشی در مدارس یک فعالیت پیچیده است. مشکلات دستیابی به کار آموزشی در مدارس در این واقعیت قرار دارد که آموزش مقوله‌ای است که به افراد مربوط می‌شود. که هر یک از افراد ویژه‌گی‌های خاصش را دارند که در آن صورت با یک‌دیگر متفاوت است، رویکرد آموزشی برای همه متفاوت است و متفاوت اجرا می‌شود. معلم کسی است که در تحقق کار آموزشی در مدرسه نقش اصلی را دارد. معلم به عنوان عامل مهمی در تحقق کار آموزشی در چندین بعد، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. از پیشرفت حرفه‌ای وی در رابطه با تغییر فردی به عنوان شخصیت اصلی و حرفه‌ای و آموزشی و همچنین در بعد تغییر مدارس به عنوان یک نهاد آموزشی سازمان‌یافته. بنا بر این سطح آماده‌گی حرفه‌ای و اخلاقی وی باید لذت‌بخش باشد، تا بتواند نقش مهم و حیاتی‌اش را در پیشرفت دانش‌آموزان که آینده‌های یک جامعه می‌باشند، به خوبی انجام دهد.

منابع

- ۱- الماسی، محمد (۱۳۷۸) تاریخ مختصر تعلیم و تربیت در اسلام و ایران-تهران-رشد
- ۲- راوندی، مرتضی (۱۳۶۹) تاریخ تعلیم و تربیت در ایران و اروپا-تهران - انتشارات هدایت
- ۳- شکوهی، یکتا (۱۳۶۶) تعلیم و تربیت اسلامی- تهران - دفتر تحقیقات و برنامه ریزی
- ۴- ضمیری، محمد علی (۱۳۸۰) تاریخ آموزش و پرورش ایران و اسلام-شیراز-ساسان
- ۵- فرمهینی فراهانی، محسن (۱۳۸۳) پست مدرنیسم و تعلیم و تربیت- تهران - آبیژ
- ۶- کیوانفر، محمدرضا (۱۳۸۶) فرصت ها و تهدیدات شغل معلمی در ارتباط با اقتضات فرهنگی قرن ۲۱- پژوهش و تحقیقات آموزش و پرورش اصفهان
- ۷- مظاهری، حسین (۱۳۶۷) جهاد با نفس - جلد اول-انجمن اسلامی معلمان قم
- ۸- مفیدی، فرخنده (۱۳۷۲) مجله تربیت معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش آذر ۱۳۷۲
- ۹- میرحیدری، اشرف (۱۳۸۶) جایگاه معلم در نظام‌های آموزشی- پژوهش و تحقیقات آموزش و پرورش اصفهان
- ۱۰- هوشیار، صدیقه (۱۳۸۶) معلم، مدیریت کلاس، موانع و راهبردها- پژوهش و تحقیقات آموزش و پرورش اصفهان